

Ерік Емманюель ШМІТТ

З французької переклав Маркіян Якуб'як

ЗАГАДКОВІ ВАРІАЦІЇ

Кабінет лавреата Нобелівської премії Абеля Знорка. Він мешкає самотньо, на відлюдді, на острові Ресваней у Норвезькому морі. Кабінет обставлений бароково химерно. Всюди книжки та дерев'яне обшиття стін. Видно терасу та морські хвилі вдалині. Упродовж дня небо змінюється. Час від часу пролітають хмари і зграї диких птахів. Саме цього надвечір'я після білої ночі настає полярна ніч, а з нею шість похмурих місяців. Коли інтерв'ю добіжить середини, сутінки на виднокіллі почнуть спалахувати фіолетовими відблисками.

Завіса підноситься. Сцена порожня. З програвача доливають "Загадкові варіації" Елтара.

Потім з двору чути два чітких постріли. Хтось швидко біжить. Дуже швидко. Крізь прочинені двері вбігає захеканий і дуже наляканий Ерік Ларсен. Йому тридцять-сорок років, але ще по-молодечому жвавий і лагідний.

Оглядається. Шукає нетерпляче захисту. Збоку входить Абель Знорко. Він огрядний, зверхній, проникливий. Дивиться на незнайомця як мисливець на здобич. З виходом Абеля Знорка на сцену увага концентрується на ньому і дія організується навколо нього. Його поведінка – це поведінка деміурга в момент творення світу.

Посмакувавши роззубленістю Еріка Ларсена, Знорко раптом припиняє музику.

Ерік Ларсен обертається і несамовито кидається до нього.

Ерік Ларсен: Швидше, допоможіть! У мене стріляли. На цьому острові є якийсь божевільний. Я підходив до дому, і раптом наді мною просвістіли дві кулі. Вони влучили у парадні двері.

Абель Знорко: Я знаю.

Ерік Ларсен: Треба щось робити.

Абель Знорко: Вам у мене ніщо не загрожує.

Ерік Ларсен: Але ж поясніть?

Абель Знорко: Не драматизуйте. Просто я не влучив у вас. Ось і все.

Ларсен приголомшений, він відступає назад. Не може повірити у почуте.

Ерік Ларсен: Як це так?

Абель Знорко: Я не влучив. Визнаю свій промах. Я промахнувся: з віком стріляю все гірше та гірше. Який господар буде нищити власні двері?

Ларсен кидається до прочинених дверей, немов утікаючи. Знорко заступає дорогу і затримує його.

Абель Знорко: Не бійтесь нічого. Я стріляю тільки у тих, хто наближається до будинку. А коли уже зайдуть, то стануть гостями. Я маю підставу підозрювати, що то волоцюги, і тому стріляю. Але не в гостей, бо вчинив би убивство – та... та... та... *(Абель стає ввічливим, береться знімати плащ з Ларсена. Дивно усміхнувшись, додає):* Альтернатива така – або гість, або труп.

Ерік Ларсен (терпучи): Невідомо що вибирати...

Знорко починає сміятися, немов мова йде про звичайну ввічливість. Ларсен намагається знормалізувати ситуацію.

Ерік Ларсен: Пане Знорко, ви мабуть забули про нашу зустріч.

Абель Знорко: Зустріч?

Ерік Ларсен: Ми з вами домовились зустрітись у вас, на Ресваней, близько шістнадцятої. Щоб потрапити на час, я проїхав триста кілометрів поїздом. І годину на паромі.

Абель Знорко: Хто ви?

Ерік Ларсен: Ерік Ларсен.

Знорко оглядає гостя, чекаючи на відповідь. Ларсенові здається, що Знорко не почув, і вигукує:

Ерік Ларсен, Ерік Ларсен.

Абель Знорко: І все?

Ерік Ларсен: Але ж...

Абель Знорко (з видимою іронією): Чи ви самі себе питаєте, хто ви? Ви ходите під небом, де мільярди німих зірок. ви заглиблюєтесь у власну сутність. Ви – скелет із сідницею. Ви перелякані ворожістю, у

кращому випадку, байдужістю світу. І відважуєтесь казати: “Я Ерік Ларден”? Вам досить цих кількох незрозумілих складів? “Я Ерік Ларден...”

Ерік Ларсен: Ларсен...

Абель Знорко (*зверху*). О, Ларсене, пробачте... розумію... квінтесенція вашої сутності в тому “с”... Ларсен... (*Насміхається*). Звичайно... вражаюче... Ларсен... Ерік Ларсен... щоб заповнити онтологічну прогалину... щоб прикрити недовершеність земного творіння... так, так, поряд з глибоким змістом цього “с”... Ларсен... теорія Канта чи теорія Платона, без сумніву, буде недоречним подихом метафізики. Це очевидно. І як я про це не подумав раніше?

Ерік Ларсен: Пане Знорко, я журналіст “Нобровськіцької Газети”. І ви дали згоду на нашу зустріч.

Абель Знорко: Фантастика! Журналістів ненавиджу, інтерв’ю беру сам у себе. (*Згодом*). Навіть не знаю, навіщо я дав згоду на зустріч з вами.

Ерік Ларсен: Я теж.

Мовчать. Дивляться один на одного, чи, радше, вивчають один одного. Ларсен спроквола добуває слова:

Ерік Ларсен: Ви дали згоду у письмовій формі.

Показує листа. Знорко, присилуваний намаганнями Ларсена, бере папір. пробігає очима. Видно, що він розігрує гостя.

Абель Знорко: Цікаво. (*Згодом*). А ви подумали про те, навіщо я дав згоду зустрітись?

Ерік Ларсен: Здогадуюсь.

Абель Знорко: О?

Дивляться один на одного. Мовчать.

Ерік Ларсен (*уточнює*): Здогадуюсь.

Абель Знорко: О! (*Врешті-решт Знорко усміхається і стає ввічливим*). Сподіваюсь – ми швидко знайдемо спільну мову. (*Плескає в долоні*). Гаразд. До роботи. Гадаю, у вас є той апарат – у ньому мій голос звучатиме з багатозначними інтонаціями – тобто диктофон? (*Ларсен виймає з торбини диктофон*). Саме завдяки тим людям, які записують мої слова, я стаю автором того, чого не говорив. Парадокс, правда? Клопіт на тверезу голову та й годі. (*Сідає у фотель*). Вам подобаються мої книжки? Біль на здорову голову – та й тільки.

Ерік Ларсен: Хіба це ви будете ставити запитання?

Абель Знорко: Ми ще не почали інтерв’ю. Мої книжки вам подобаються?

Ерік Ларсен (*приготувавши диктофон*): Не знаю.

Абель Знорко: Тобто?

Ерік Ларсен: Це так само, як про Бога. Не знаю.

Абель Знорко (*роздратовано*): Незрозуміло.

Ерік Ларсен: Люди про Бога спочатку говорять багато, а потім самі себе запитують, хто він. І починають думати про нього і потрапляють під вплив... відчують страх... думають про те, що люди упродовж тисячоліть не сперечалися б про Бога, якби він насправді не існував. Так само з вашою репутацією. Через неї я ніколи не міг мати власної думки. Ви лавреат Нобелівської премії. Вас перекладено у тридцяти країнах. Вашу творчість вивчають у найпрестижніших університетах світу. Ви надто потужне світло. Ви сліпите мене.

Абель Знорко (*звичайним голосом*): Нобелівська премія... не варто зупинятися на одній нагороді.

Ерік Ларсен: Спочатку потрібно її здобути. Тоді можна й не дивуватися з інших нагород. Тільки така людина, як ви, може бути настільки скромною.

Знорко вибухає реготом.

Абель Знорко: Я скромний? Я думаю – скромність взагалі не існує. Ви подивіться на скромних: шаріють, соромляться. А то лише конвульсії нескромності, – щоб зірвати додаткові оплески. (*Якусь мить пильно вдивляється у журналіста*). Отож ви, з ввічливости, цим самим дали зрозуміти – мої книжки вам не подобаються.

Ерік Ларсен: Та ні. Але існує настільки незаперечна опінія про ваш ореол слави, що я не здатний захоплюватись вашим доробком. Коли mine багато років після вашої смерті, я зможу сказати щось розумніше...

Абель Знорко: Прекрасно... Але принаймні щось моє читали?

Ерік Ларсен (*серйозно*): Як ніхто інший. (*Мовчанка. Обидва децю збентежені*). Може, почнемо? *Знорко покашлює, на знак згоди киваючи головою. Ларсен починає запис.*

Ерік Ларсен: Ви нещодавно випустили у світ двадцять першу книжку “Приховане кохання”. Мова йде про любовне листування між мужчиною та жінкою. Кохання спочатку протягом кількох місяців протікає у стадії найпалкішого чуттєвого щастя. Потім мужчина кладе цьому край. Він жадає розриву. Фізичного. Домагається переведення пристрасти у стадію листування, жінці нічого іншого не залишається, як пого-

дитись. Листування, якщо я не помилюся, тривало роками. П'ятнадцять років. Книжка – це якраз і є оте прекрасне листування, яке, до речі, раптом обривається. Це сталося декілька місяців тому, минулої зими, без явної на те причини...

Абель Знорко: Листування мене замучило.

Ерік Ларсен: Ви своїм романом викликали чималий подив у читачів: уперше заговорили про кохання! Вашим коником переважно був філософський роман. Ваші фантазії підносяться до тих вершин, куди тільки може сягнути думка, де немає реальності, де світ не належить вам. І в цьому світі ви раптом торкаєтесь майже буденної, звичайної ситуації... почуття мужчини – й почуття жінки; історії тіла й душі з тремтливим подихом життя. Усі читачі сходяться на думці, що це ваша найкраща, найчуттєвіша, найінтимніша книжка. Навіть ті з критиків, які раніше наступали на вас, тепер почали розхвалювати. Це справжній концерт компліментів.

Абель Знорко (*щиро здивований*). Так? Справді?

Ерік Ларсен: Газети ви читаєте?

Абель Знорко: Ні.

Ерік Ларсен: А радіо? Телевізор?

Абель Знорко: Не потребує потоку банальностей... (*Збентежено*). О... То їм сподобалось? Зрештою, я ніколи не міг збагнути, що то за птиці – критики. Вони, напевно, так само. Нехай собі критикують чи схвалюють і нічого не тямлять. (*Насмішкуюват*). Двадцять п'ять літ непорозумінь із критикою. І це називають моєю чудовою кар'єрою?

Ерік Ларсен: А що ви скажете про свої відчуття, коли почули, що вашу двадцять першу книжку визнано шедевром?

Абель Знорко (*звичайно*): Я вболіваю за інші книжки.

Ларсен здивовано дивиться на Знорка. Той раптом жвавішає.

Ерік Ларсен: Ви любите свої твори як батько дітей?

Абель Знорко (*уникаючи відповіді*): Завдяки їм я живу. Я той батько, якого утримують діти, і він вдячний їм.

Ерік Ларсен (*наполягає*): Ваша відповідь сповнена гіркоти. У вас є все – талант, почесні, успіх. А виглядаєте нещасним.

Абель Знорко (*немов замикається*): Не будемо відходити від теми. Продовжуйте.

Ерік Ларсен (*продовжує*): Розкажіть, будь ласка, щось про жінку, Еву Лармор.

Абель Знорко: Пробачте?

Ерік Ларсен: Ваше листування підписане так: "Абель Знорко – Ева Лармор". Я дещо знаю про вас, але нічого про неї... Розкажіть про Еву...

Абель Знорко: Але ж ця жінка не існує.

Ерік Ларсен: Ви хочете сказати – ця історія вигадана?

Абель Знорко: Я письменник, а не ксерокс.

Ерік Ларсен: Проте у цій книжці пишете про себе!

Абель Знорко: Я?

Ерік Ларсен: Мужчина в книжці – це ви! Бо інакше чому Абель Знорко ставив свій підпис під листами?

Абель Знорко: Бо їх писав я.

Ерік Ларсен: А Ева Лармор підписувала свої листи?

Абель Знорко: І їх писав я. А жінку... – власне, я нею був, коли писав – жінку звали Ева Лармор.

Ерік Ларсен: Ви хочете сказати – Еви Лармор не існує?

Абель Знорко: Ні.

Ерік Ларсен: І не існує прототипу?

Абель Знорко: Наскільки я знаю, ні.

Ерік Ларсен (*з підозрою*). Не існувало прототипу – одної або багатьох жінок, яких ви кохали?

Абель Знорко: Для чого це вам? Кожна загадка прекрасна загадковістю, а не тією правдою, яку вона приховує. (*Раптом сухим тоном*). Коли ви йдете в ресторан, то хіба заходите через кухню? А коли виходите з ресторану, то ж не копірсаєтесь у смітниках?

Ларсен дивиться на Знорка. Відчуваючи, що Знорко може дати гострішу відповідь, зважується наполягати на своєму.

Ерік Ларсен: Я подумав про те, – можливо, по-дурному, – що існують невігдані деталі.

Абель Знорко: "По-дурному" – сказано влучно. Проте я хотів би знати – що то за такі невігдані деталі? Хіба талант романіста не полягає у тому, аби вигадувати правдоподібні деталі? Коли написане виглядає правдиво, то завдяки талантові, а не реальності. Література не витворює реальності, вона її вигадує, стає над нею. Ось так, пане Лардене.

Ерік Ларсен (*далі наполягає*): Ларсен. Коли питання стосується вас особисто, то ви відразу в кущі.

Абель Знорко: Я поважаю розумні питання.

Ерік Ларсен: Але це моя робота.

Абель Знорко: Будь-який мікроцефал здатний поставити подібне запитання. Який зв'язок між тим, що ви пишете, і тим, як живете? Оскільки ви звикли фіксувати події у товстезних фоліантах, оскільки звикли записувати, переписувати, коригувати й відтворювати, ви зробилися імпотентом творчості. І гадаєте, буцімто кожен, беручись за перо, чинить так само! Я, мій шановний, творець, а не копіювальник. Ось ви, наприклад, спитали б у Гомера, чи був він на Олімпі серед богів?

Ерік Ларсен: Ви маєте себе за Гомера?

Абель Знорко: Ні. Але вас маю за журналіста. Тобто за особу, яких не зношу!

Ларсен обурений і збирає свої речі.

Ерік Ларсен: Дуже добре. Жаль. Не буду далі набридати. Нема мені що тут робити! Пробачте за турботу.

Абель Знорко (*дещо здивовано*): Але що з вами? Ми ведемо спокійну бесіду. (*З усміхом*). Як на мене, ви не такий дурний, як більшість ваших колег. Чим ви не задоволені? Я вам просто відповів.

Ларсен обурений і не знає, що сказати.

Ерік Ларсен: Ваші відповіді образливі.

Абель Знорко: Це те, що в мене є для таких питань.

Ерік Ларсен: Ви завжди вивищуєте себе над співрозмовником?

Абель Знорко: Не думаю. А хіба ви претендуєте на щось вище від мене?

Ерік Ларсен: Ні, пане Знорко. Ні. Я ні на що не претендую. Я не великий письменник, та й взагалі не письменник. Я не написав жодного рядка, вартого уваги. Але завжди шаную тих, з ким знайомлюсь. І маю звичку – відповідати одверто, коли питають.

Абель Знорко: Вашій звичці не позаздриш.

Ерік Ларсен: Прощайте, шановний пане.

Знорко намагається затримати Ларсена.

Абель Знорко: Але що вам потрібно насправді? Я зробив для вас виняток, я вас прийняв. А ви тікаєте геть. Чим я вас не задовольнив? Чого ви хочете?

Ерік Ларсен: Правди.

Абель Знорко: Не будьте наївним. Ви, пане Ларсене, завжди кажете правду?

Ерік Ларсен (*збентежено*): Намагаюсь.

Абель Знорко: А я ніколи.

Ерік Ларсен: Але я знаю ваші романи. І знаю їм ціну. Я попросив зустрічі тільки тому, що хотів більше знати про вас.

Абель Знорко: Як ви можете твердити, що правда дає “більше” від брехні?

Ерік Ларсен: Саме правда, пане Знорко!

Абель Знорко (*стримано*): О! Не наполягайте. Я фантазер – і не більше. Ви не за адресою прийшли. Бо правди я не продаю. Я постачаю тільки штучність. Однак задумайтесь над нелогічністю своїх учинків. Ви зустрічаєте відомого письменника, фабриканта брехні, і просите розкрити правду... Це, знаєте, однаково, що домагатися хліба від м'ясника.

Ерік Ларсен: Ви маєте рацію. Я помилюся адресою. Прощайте.

Ларсен прямує до дверей. Знорко раптом і дуже спритно заступає дорогу. Знову посміхається. Стає облесним.

Абель Знорко (*з цікавістю*): Знаєте, ви не така вже й підла людина, як я собі уявляв. Я думав, що ви, як і всі інші ваші колеги, не спроможні на гнів. Ви мені симпатичні. (*Поплескує Ларсена по плечах*). Не гнівайтесь. Спробуймо розмовляти без емоцій. Залишайтеся. Я вас слухаю.

Ларсен вагається, сідає на канапу.

Абель Знорко: Вип'єте? Келих? Чарку? (*Підніває*). Ніщо так не допомагає прочистити горло, як добрий трунок з льодом.

Ларсен бере чарку і п'є, виснажений бесідою.

Ерік Ларсен: Коли мені казали, що ви особа антипатична, я вважав це перебільшенням.

Абель Знорко: Порада одна: ніколи не слухайте тих, хто мене хвалить, а тільки тих, хто критикує. Бо саме ці останні справді цінують мене.

Ерік Ларсен: Можна подумати, що вам приємно бути огидним...

Абель Знорко: Я ненавиджу нової моди – бути “симпатичним”. Обтирати всі кутки, лизати когось, і щоб тебе лизали; погавкувати, подавати лапу, шкірити зуби... “Симпатичність” – яке падіння!

Ерік Ларсен: Отже, ваша репутація мізантропа – не легенда. Чи давно ви на цьому острові?

Абель Знорко: Років з десять.

Ерік Ларсен: Не нудно?

Абель Знорко (*звичайно*): Самому? Ніколи.

Ерік Ларсен (*дещо іронічно*): Жити з генієм – хіба це не мука?

Абель Знорко: Легше, ніж з дурнем. (*Дивиться у прочинені двері*): Тут на острові мені добре. Пів року біла ніч, пів року полярна ніч. Немає природних лихоліть, зміни пір року, зміни клімату. Ідіотського буденного перебігу дня і ночі. Тут, неподалік від полюсу, природа, здається, спить. Вона тут розпростерта. (*Згодом*). Ще є море, небо, тундра, – великі білі сторінки полів, на яких і без мене природа залишає записи.

Ерік Ларсен: Як можна жити, не зустрічаючи ані душі?

Абель Знорко: Як можна жити, стрічаючи людей щодня?

Ерік Ларсен: Але з ваших творів добуваєш стільки інформації про характер людини, що доходиш висновку – ви, навіть не стрічаючись, знаєте геть усе про них.

Абель Знорко: Дякую. Я не маю жодних заслуг. У світі тварин є два особливо монотонні види: люди і собаки. І з вами все ясно!

Ерік Ларсен: І що, на вашу думку, заслуговує на прощення?

Абель Знорко: Хмари... Коти...

Ерік Ларсен: Котів я не дуже люблю.

Абель Знорко: Тільки-но ви увійшли, я відразу це зауважив.

Дивляться один на одного. Мовчать. Знорко сідає навпроти Ларсена і пильно дивиться йому у вічі. Промовляє стиха, лагідно, немов читає на чолі Ларсена якісь заклинання.

Абель Знорко: У вас погляд щирої сентиментальної душі. Ви занадто багато вимагаєте від інших. Ви ладні пожертвувати собою в ім'я інших. Одне слово, ви надзвичайно порядна людина. Але заждіть! Для себе особисто ви небезпечний тип. Заждіть.

Ларсен зворушений, зніяковілий, він схилив голову. Поривається змінити настрій.

Ерік Ларсен: Повернімося до вашої книжки. Розкажіть нам, як автор бачить проблеми кохання.

Абель Знорко: Чому у вашому питанні є слово “нам”?

Ерік Ларсен: Я говорю від імені читачів.

Абель Знорко: О, Господи! Цю манію величі залиште для мене. Ви не маєте права говорити від імені народу тільки тому, що завжди існуватиме купка дурнів, яка купуватиме вашу газетку і загоргатиме в неї овочі.

Ерік Ларсен (*виправляє себе по-школярськи*). Розкажіть мені про те, як бачить автор проблеми кохання.

Абель Знорко: Кохання ненавиджу. Я цього почуття завжди намагався уникнути. Однак воно приносить мені приємність.

Ерік Ларсен (*здивовано*): Тобто, ви ніколи не кохали?

Абель Знорко: Закохувався. У вісімнадцять років. Я тоді спробував був і горілку, і цигарки, і автомобілі й дівчат. І всякого такого іншого, щоб увійти у світ дорослих. Та незабаром позбувся кохання...

Ерік Ларсен: Проте... вас хтось кохав?

Абель Знорко: Мене жадали. І сильно. Зазвичай читачки дарують улюбленому письменникові усі свої принади. Коли я приходив на книжкові ярмарки, то викликав справжній шал, немов рок-зірка. Не хочу перераховувати красунь, які пропонували мені і тіло і душу.

Ерік Ларсен: І що?

Абель Знорко: Я брав тіло і віддавав душу. (*Сміється*). Замолоду я пройшов школу у заміжніх жінок. Це було спокійніше – зрада захищає почуття.

Ерік Ларсен: І ви не боялися гніву чоловіків?

Абель Знорко: Чоловіки не вбивають з ревності. Вони засинають до того. (*Згодом*). Диктофон пише?

Ерік Ларсен: Так.

Абель Знорко (*дивиться двозначно*): Гляньте.

Ерік Ларсен (*нахилиється*). Стрічка рухається.

Абель Знорко (*ледь-ледь усміхається і продовжує*): Жити поза цими нормами було не завжди легко. Щоб уникнути тріумфу нищоти, треба бігти швидко і довго.

Ерік Ларсен: Не розумію – як можна на кохання дивитися як на щось нище.

Абель Знорко: Послухайте, друже Ларсене. Розповім вам одну стару тутешню легенду. Її люблять оповідати північні рибалки, латаючи верші.

Колись давно люди на землі жили щасливо. Їли мед, пили чисту джерельну воду, спали після обіду на сонці. Праці не існувало. Їли, пили, спали. Парувалися природним шляхом, тобто тоді, коли відчували сверблячку в межиніжжі. Після цього ніхто ні перед ким ні за що не відповідав. Сім'ї не було. Тільки саме парування. Усе “нижче пояса” не підлягало законам. Тільки сама втіха.

Однак рай з погляду щастя – нудота. Мужчини швидко збагнули, що завжди після злягання сексуальний потяг стає ще буденніший, ніж сон після обіду. Гімнастика парування почала набридати.

Тоді мужчини вигадали усілякі заборони. З'явилися декрети про заборонені зв'язки. Немов вершники на іподромі, вони почали перегони з перешкодами. І коли порушили ці заборони, з'явився смак до них і водночас спротив.

Але людині набридає увесь час дертися на одну й ту ж гору.

І вона почала міркувати, що б то вигадати, але щось страшніше від самого гріха. І знайшла неможливе – кохання.

Ерік Ларсен: Та це смішно!

Абель Знорко: Кохання – це збочена сексуальність, виверт, помилка, обхід, яким вештаються усі, кому набридло злягання.

Ерік Ларсен: Це вже надто!

Абель Знорко: Та ні, навпаки. Подумайте про перевагу: задоволення – миттєве, блискавичне, летюче і завжди забувається. А кохання потребує часу. Зрештою, кохання повинно бути міцним, суперечливим, потужним! Кохання робить зв'язок між людьми вагомим, творячи етапи, підходи, заперечення, жалі, зітхання, радощі, печалі і повороти долі. Одне слово, заманює у лабіринти. *(Звичайним голосом)*. Ось так, дороженький Ларсене. Кохання не може бути іншим: цю історію вигадали ті, хто не здатен висловлюватись людською мовою.

Ерік Ларсен: Цю легенду ви щойно вигадали чи вона справді існує?

Абель Знорко: А ви як вважаєте?

Ерік Ларсен: Хто її створив?

Абель Знорко: А хто створює легенди?

Ларсен зітхає і щось записує в нотатник.

Ерік Ларсен: Якщо я вас вірно зрозумів, ви у своєму житті уникали кохання, а задоволення отримували від сексу.

Абель Знорко: Саме так!

Ерік Ларсен *(насмішувато)*: Непереконливо. Якщо взяти до уваги, що ви живете самотньо та ще й на острові.

Абель Знорко *(захоплено)*: А як, на вашу думку, я даю раду з їжею? Може, я нігтями обдираю кору з дерев? Усе доправляють до дому – хліб, овочі, м'ясо, жінок.

Ерік Ларсен: Знаю... Знаю... Не встиг сісти на паром, як перевізник почав розповідати про ваших жінок... Він навіть сказав прізвисько, яким вас тут обзивають...

Абель Знорко: О?

Ерік Ларсен: Знаєте?

Абель Знорко: Ні.

Ерік Ларсен: Ресванейський жоножер.

Абель Знорко вибухає реготом.

Ерік Ларсен *(загадково)*: Ресванейський жоножер... Це немов легенда... Хто складає легенди? *(Згодом)*. А легенди – що вони захищають?

Дивляться пильно один на одного. Мовчать якийсь час. Уникають безпосередньої сутички. Знорко повертається до професійного інтер'ю.

Абель Знорко: Я повернувся до вашого запитання, бо, правду кажучи, я – не персонаж моєї книжки. Страшенно боюся зайвих непорозумінь. Я стояв осторонь від кохань. У цьому моя мудрість.

Ерік Ларсен: Неймовірно... Однак стадії кохання ви описуєте як професіонал цієї справи.

Абель Знорко: Дякую.

Ерік Ларсен: І особливо оману в коханні. *(Знорко обурений і дивиться розлючено)*. Ця жінка з книжки не існує?

Абель Знорко: Ні.

Ерік Ларсен: На першій сторінці книжки присвята "Для Г.М.". Хто це?

Абель Знорко: Якби я хотів, щоб про це знали, я б назвав повне ім'я.

Ерік Ларсен: Ініціали реальної жінки, з якою ви листувались?

Абель Знорко: Фантастична гіпотеза.

Ерік Ларсен: Не вірю вам.

Абель Знорко: Я маю це в носі.

Ерік Ларсен: Коли це так, то чого вам треба від мене? Чому дали згоду на зустріч? Чому саме зі мною, а не з іншими?

Знорко не вимовляє ані слова. Дивиться на Ларсена. Раптом немов тане. Падає у крісло. Ларсен дивиться співчутливо.

Ерік Ларсен: Вас, здається, щось мучить?

Абель Знорко (втомлений): Мене?

Ерік Ларсен: ... вам бракує щастя.

Абель Знорко (звичайним замріяним голосом): Щастя? Що з ним робити?

Знорко змовкає. Заглиблюється у власні думки.

Ерік Ларсен: Ваша мовчанка промовистіша, ніж слова.

Абель Знорко (втомлений): Шпильки притримайте для себе. Зі мною все гаразд.

Ларсен підходить і кладе руку на плече Зноркові.

Ерік Ларсен: Дозвольте, допоможу вам.

Знорко здригається. Але Ларсену вдається його заспокоїти. Знорко не перечить і немов радий тому незвичному контакту.

Ерік Ларсен (лагідно): Я той маленький незнайомець, якому ви одного прекрасного вечора можете розповісти своє життя і без явної причини. Я персона незначна. Я готовий усе вислухати... і зі мною опісля не буде жодних проблем...

Знорко зітхає.

Ерік Ларсен (лагідно): Розкажіть про неї.

Знорко раптом драгується, встає і жбурляє чарку об стіну. Чутно звук розбитого скла.

Абель Знорко: Дайте мені спокій. Ваша доброта смердить, як пес після дощу! Дайте дихнути повітрям!

Ларсен дивиться на Знорка з благоговінням. Незворушно. Здивовано. Знорко ще більше обурений. Немов сам не свій.

Абель Знорко: Так, так! Цікавість! Турбота! Так неможливо. Немає чим дихати. Я задихаюся від вашої присутності. Геть! Мені потрібне повітря! Я зроблю протяг! Бувайте!

І вибігає на терасу, щоб віддихатися. Щоб немов позбутися фізичної близькості Ларсена.

Ларсен збирає речі, магнітофон, нотатник. Але перед тим, як піти, підходить до програвача і пускає "Загадкові варіації" Елгара.

Знорко, здивований, зиркає лихим поглядом.

Абель Знорко: Хто вас просив?

Ерік Ларсен: "Загадкові варіації" – моя улюблена музика. (Згодом). І ваша теж!

Абель Знорко: Але дозвольте...

Не договорює. Зневажливо здвигає раменами. Поринає поглядом у красвид. Ларсен надягає плащ.

Ерік Ларсен: Ви вдаєте, ніби нікого не любите, але це тільки ваш гачок. Я знаю, що ви робите з грішми.

Абель Знорко: Накопичую. Відкладаю.

Ерік Ларсен: Віддаєте на медицину.

Абель Знорко (підстрибнувши): Неймовірно! Як... (І змовкає, щоб не сказати зайвого). Брехня! (Поринає у думки, вдивляється в красвид). Неправда.

Ерік Ларсен: Прощайте, пане Знорко.

Абель Знорко: Прощайте.

Ларсен виходить. Знорко, задуманий, повертається. Розглядається навколо себе. Вагається. Думає. Потім виходить через внутрішні двері. Музика продовжує звучати.

Через кілька хвилин знову лунають два постріли. І знову хтось біжить надворі.

Ларсен захеканий, вбігає. Але цього разу він уже не наляканий, а розлючений.

Ерік Ларсен: Та ви божевільний. Геть чисто збожеволіли! Кулі просвістіли у кількох сантиметрах наді мною.

Абель Знорко: І який з цього висновок? Стріляю влучно чи ні?

Ларсен кидає торбиною об підлогу.

Ерік Ларсен: Скажіть, чого вам треба від мене?

Абель Знорко (захоплено): Поділіться враженнями. Як ви себе почуваете у шкурі кролика?

Ерік Ларсен: Чого вам треба? Скажіть нарешті – й баста!

Абель Знорко (солодко): Сідайте. Вип'єте? Келих? Чарку? (Підсвічує). Ніщо так не допомагає прочистити горло, як добра чарка трунку з льодом. (Танцює).

Ерік Ларсен: О! Не вдавайте гостинності. Це вже занадто. У тебе стріляють, а через тридцять секунд пропонують випити!

Знорко наливає самому собі. Ларсен, коли Знорко підносить чарку до вуст, вириває її й вихляє до дна. Знорко спокійно наливає собі в друге.

Ерік Ларсен: Ви абсолютно спокійно могли не дати згоди на зустріч зі мною. Ви не хотіли зустрічатись з жодним моїм колегою. Ви не тільки прийняли мене, але ще й не випускаєте. Чого вам треба від мене?

Дивляться один на одного

Абель Знорко: А вам чого треба? Звідки ви знаєте, на що я трачу гроші? Я вимагаю – скажіть правду.

Ерік Ларсен: Підказує логіка. Ви даруєте чималі суми науковим установам, які досліджують найважчі хвороби. Будь-яка інша людина на вашому місці кричала б про це по всіх-усюдах, якби пожертвувала навіть десяту частину такої суми. Чому про це мовчати?

Абель Знорко (*невдоволено*): Я не від доброти даю, а від страху. (*Швидко змінює тему розмови, знизує раменами. Виймає з Ларсенової торбини диктофон і показує на нього*). Що ви тут робите? Ви перший журналіст, якому вдалося увімкнути диктофон без батарейок і без електрики.

Ерік Ларсен: Я...

Абель Знорко: Може, ви не зауважили, але коли я вас запитав, чи увімкнутий диктофон, ви сказали “так”?

Ерік Ларсен: Так... але... у диктофоні щось зламалось по дорозі до вас... Зрештою диктофон не потрібний... я удавав, що записую... я запам’ятовую...

Абель Знорко (*скептично*): Ось як?

Ларсен сідає. Дивиться пильно на Знорка. Немов кидаючи виклик.

Ерік Ларсен: Я залишаюсь. У брехунів є щось таке цікаве для мене, тобто вони не можуть не сказати правди. Я чекаю.

Абель Знорко: Ви прихопили з собою їжу?

Ерік Ларсен: Чекаю.

Абель Знорко: На що?

Ерік Ларсен: А ви?

Дивляться один на одного. Знорко починає вголос робити свої висновки.

Абель Знорко: Що може очікувати одна людина від іншої? Ми ходимо в гості один до одного, бо не відаємо, що творимо.

Ерік Ларсен: Чого вам треба?

Абель Знорко: А вам? (*Згодом*). Жахлива безвихідь: нас двоє, і ніхто не хоче почати першим...

Знорко знову наливає дві чарки. Згодом.

Абель Знорко: Тим часом розкажіть про себе.

Ерік Ларсен: Не знаю, з чого б я мав почати.

Абель Знорко: Ви одружений? (*Ларсен мовчить*). Так. Звичайно. Одружений і кохаєте дружину. Принаймні, ви думаєте, що кохаєте.

Ерік Ларсен: Чому ви так вважаєте?

Абель Знорко: Від вас чути душком пустопорожньої нищоти. Пантофлями, капустою, недопалком з попільнички, стриженою травою і нафталіном. Ви, як я бачу, не ризикуєте втратити людське щастя. Все у вас як Бог велів. (*Починає реготати*).

Ерік Ларсен: Гадаєте, я дивак?

Абель Знорко: Гірше. Такий, як усі.

Ерік Ларсен: Ви на усіх дивитеся згорда.

Абель Знорко: Я люблю познущатися, похизуватися, набриднути. І так далі. Але я не такий, як усі.

Ерік Ларсен: Справді. Ви маєте дивний спосіб затримувати гостей – з метою терору... Навіщо це вам?

Абель Знорко (*з посмішкою*): Влучне питання.

Ерік Ларсен: Ну ... ви ненавидите мене. Чому? Звідки ваша ненависть? Ненависть не виникає з ненависти. Вона іде від... чогось іншого... від мук..., несправедливості, заздрості, страху...

Абель Знорко: Ви філософ? Тоді ми зможемо подолати яку завгодно банальність.

Ерік Ларсен: Кохання породжує кохання, а ненависть завжди породжена чимось іншим. Що вас мучить?

Абель Знорко: Мене мучить оцей ваш скарб – співчувати... Ви можете ставитись до людей, як медбрат у лікарні?

Ерік Ларсен (*з трепетною простотою*): Ні. Ще інакше. Коли я з кимось розмовляю, то бачу в ньому потенційного мерця.

Абель Знорко: Смертельно моторошно...

Ерік Ларсен: Тому я не знаю, що це таке гніватися. Я не можу людину образити або вдарити. Для мене кожен – скелет у тілі.

Абель Знорко (*розлючено*): Ну, гаразд. Зі мною все гаразд. Дякую!

Ерік Ларсен: Справді? Вас настільки з’їдає самотність і нудьга, що ви ладні стати на голову, аби лише повернути до себе увагу першого-ліпшого?

Абель Знорко: Але ж ви далеко не перший-ліпший.

Ерік Ларсен: О? Так? Чому? (*Згодом*). Поясніть нарешті.

Знорко вагається. Потім сідає.

Абель Знорко: Добре. Досить ходити один попри одного, винохуючи. *(Вирішує відкритися до решти).* Я... я дав згоду на зустріч з вами тільки тому, що ви з... Нобровсніка. Ви справді з Нобровсніка?

Ерік Ларсен *(радий з повороту бесіди).* Так.

Абель Знорко: Я хотів би знати, що нового у Нобровсніку...

Ларсен розпружується, задоволено усміхається. Він не надто здивований цікавістю Знорка.

Абель Знорко: Розкажіть, що там у Нобровсніку!

Ерік Ларсен: Ви знаєте Нобровснік?

Абель Знорко: Так... Ні... я туди ніколи не їздив, але багато чув... А чому ви питаєте?

Ерік Ларсен: Ваша книжка... У "Прихованому коханні" є опис міста, де живе ця жінка, кохана, так що я... подумав про Нобровснік!

Абель Знорко *(невпевнено):* Що? Так?

Ерік Ларсен: Так. У книжці місто має іншу назву, але Ева Лармор описує малі вузькі вулички, церкву під бляхою, із синіх зрубів. Стає зрозуміло, це Нобровснік.

Абель Знорко: Звичайний збіг.

Ерік Ларсен: Ну, а опис фонтана XVII століття, пам'ятник королю Густаву, завойовникові Північного полюсу? Це єдиний у нас фонтан XVII століття. І саме у Нобровсніку... Правда, неймовірно? Тим більше для особи, яка не знає Нобровсніка?

Абель Знорко: Так... так... Часом у нас виникають відіння... Але ж, як я гадаю, ви не єдиний мешканець Нобровсніка, який виявив цю подібність?

Ерік Ларсен: Безперечно... але знаєте – у нашому містечку вас мало хто читає...

Абель Знорко *(розчаровано):* О? Справді... Ви ні з ким там не говорили про мою книжку?

Ерік Ларсен: Ні... як собі пригадую... *(раптом яснішає).* Але так... є така одна людина... читає, вона вас любить, навіть обожнює. О, так. Як я про це не подумав!

Абель Знорко *(майже хворобливо):* Так, розкажіть, розкажіть...

Ерік Ларсен: Священик. Так. Священик, він божеволіє від вас. Але він людина непростя. Високо-освічена.

Знорко вельми розчарований. Ларсен починає тішитися з цього.

Абель Знорко: Але... як я думаю... як собі згадую... до мене надійшли якось один-два листи з Нобровсніка... серед численної кореспонденції... листи від однієї жінки, вона вчителька літератури у вашому місті... стривайте... згадаю її прізвище...

Ерік Ларсен: Жінка... вчителька літератури... вродлива?

Абель Знорко: Так. Неймовірно вродлива! *(Схаменувся).* Зрештою, я не знаю. То тільки з листів... Але вона писала у спокійній і переконливій манері, так як пишуть здебільшого ті жінки, яким чоловіки ніколи ні в чому не відмовляли... як її звали... а... Гелена...

Ерік Ларсен: Гелена Метернах.

Абель Знорко: Справді! Гелена Метернах! Ви її знаєте?

Ерік Ларсен: Звичайно! Нобровснік такий малий.

Абель Знорко: Як вона там? Давно не отримував звісток від неї.

Ларсен встас і промовляє явно здивовано.

Ерік Ларсен: Ви не збираєтесь твердити, що пішли на зустріч зі мною, аби лиш мати новини про Гелену Метернах?

Абель Знорко: Ні... Ні... Звичайно... як це не дивно... ну... але оскільки ми заговорили...ви бодай раз мали з нею розмову про мене?

Ерік Ларсен: Ні. Жодного разу. Ми ніколи не розмовляли про вас чи про ваші книжки.

Знорко радісно усміхнувся.

Абель Знорко: Зрештою, це правда. Навіщо їй було б це робити?

Ерік Ларсен: Так, навіщо? *(Згодом).* Книжка має присвяту "Г.М.". Це Гелена Метернах?

Знорко вибухає реготом.

Абель Знорко: Що за дивна думка...

Ерік Ларсен: Ви надто часто регочете...

Абель Знорко: Невже ви гадаєте, що я міг би присвятити книжку читачці, вчительці літератури у далекій задріпаній дірі, тільки тому, що вона написала мені два-три листи, де висловила захоплення моїми книжками? У такому разі я мав би присвячувати щоденно по двадцять романів. Приблизно стільки листів я отримую кожного дня.

Ерік Ларсен: Надто багато пояснень... Г.М. – це Гелена Метернах?

Абель Знорко: Послухайте і заспокойтесь. Я скажу, хто це Г.М. Це Генріх Меутер – перший видавець моїх творів. Саме йому я завдячую своєю кар'єрою. Але оскільки він помер, а я перебрався в інше місце,

то з поваги до теперішнього видавця вказав лише ініціали.

Ерік Ларсен: О! Так...

Абель Знорко: Я попередив: правда завжди розчаровує...

Ларсен встає, хапає плац і торбину.

Ерік Ларсен: Так ось, пане Знорко. Не буду більше зловживати вашим часом. Я вдячний мільйон разів за це виняткове інтерв'ю. Негаймо його надрукую і вишлю до редакції.

Абель Знорко: Але як! Ми ще не закінчили.

Ерік Ларсен: Я розказав про Нобровсник. А ви нагодували мене готовими сентенціями. Усе якнайкраще.

Абель Знорко: Як? Я ж нічого не сказав.

Ерік Ларсен: Не треба робити собі ілюзій. У нашій газеті я маю обмежену кількість рядків. І навіть для інтерв'ю з вами не дадуть зайвої пів сторінки. Мені й такого цукерка вистачить.

Абель Знорко: Ну... ну... лавреат Нобеля приймає журналіста... лавреат Нобеля дає ексклюзивне інтерв'ю місцевій газеті... Усе це поясните головному редакторові...

Ерік Ларсен: Він анальфabet. *(Збирає диктофон).* Ні, ні. Єдине, що може збільшити обсяг – це важлива подія, новина для виправдання зміни рубрики.

Абель Знорко: Наприклад?

Ерік Ларсен: Наприклад, те, що ви прожили багато років у Нобровснику... те, що познайомилися у Нобровснику з жінкою вашої долі... що пережили в Нобровснику хвилини кохання з нею... Тоді газета погодиться... бо інакше... для вас буде відведено на шпальтах обсяг як для літератури, і не більше.

Знорко стає між Ларсеном і дверима.

Абель Знорко: Так ось. Якщо треба новини... то я її дам, і то неабияку! Екстра-новину! Так, хлопче, недарма ти пробирався до мене. Інакше пішов би незадоволений...

Знорко намагається спинити Ларсена.

Абель Знорко: Потрібне зізнання? Так ось. Я його зроблю.

Ерік Ларсен *(твердо):* Чому такий подарунок саме для мене?

Абель Знорко: Не подарунок. Обмін. Я інформацію, а ви послугу.

Ерік Ларсен *(далі твердо):* Яку?

Абель Знорко: Взяти листа: передати до рук.

Ларсен сідає. Згодом.

Ерік Ларсен: Знову брехня?

Абель Знорко: Я хотів би краще...

Ерік Ларсен: А як розпізнати правду?

Абель Знорко: Через відсутність делікатности. Брехня делікатна, спритна, вона свідчить про те, що мало б статися, а правда обмежена тим, що є. Порівняйте вченого і шарлатана: тільки шахрай відчуває ідеальне.

Ерік Ларсен: Я вас слухаю.

Абель Знорко *(повільно):* Ева Лармор у моїй книжці має реальний портрет прототипу. Це жінка, яку я кохав, ваша землячка – Гелена Метернах.

Ларсен явно подивований.

Ерік Ларсен: Невже?

Абель Знорко: Так. Ми познайомилися п'ятнадцять років тому. *(Усміхається, радий згадкам).* Я зустрів її на конгресі "Молода література півночі". Вона тоді була студенткою. Сиділа у третьому ряду, її ноги стриміли в проході. Не встиг добре придивитися, як відчув у ній щось рідне. Невже я її бачив раніше? Ні. Але вдивляючись, я збагнув причину почуття: вона була негарною, і загадка таїлась в її негарности.

Ерік Ларсен: Тобто?

Абель Знорко: Обличчя вродливої людини завжди щось виражає. А негарні люди змушені усміхатися, грати очима й устами. Тоді їхнє обличчя набуває виразу. На її обличчі виднівся тільки відбиток почуттів. Воно не мало жодних характерних рис. Гелена була приречена грати роль. І ще. Шкіру від природи вона мала таку, що вам робилося не по собі. Я дивився на неї і тремтів од незручності – її тіло немовби само віддавалося... Тільки-но погляд мій падав на Гелену, як я відразу відчував, ніби мене ловлять на тому, що я горнуся до неї, торкаюся її. Я подумав: "У цієї бідолашної дівчини провокативна шкіра".

Фігуру мала не найкращу. Була непогано збудована, але від неї нудило не знати чому... Мені хотілося бловати. Було щось таке... як жалість... так, мене якось неприємно занепокоїли її надто тугі, надто високі, надто випнуті груди, надто заокруглені стегна, надто відточені ноги. А тіло її, здавалось, провокує, ображає. Вона в одязі виглядала голою. Я дивився немов ясновидець!

Скоса зиркав на колег. Я був упевнений – усі зауважили, як та дівчина виставила напоказ своє нескромне тіло. Я не міг позбутися цього неприємного відчуття.

Під час вечері ми встигли трохи побалакти. Яка чарівність! Який голос! Який усміх! Яка мова! Здавалося, вона зовсім нічого не відає про свою дивовижну незграбність. Я пішов спати, думаючи про неї.

“Бідолашна дівчина, – повторював я подумки, – вона володіє усіма принадами, крім однієї – бути коханою”. Я увявив собі її голою і розсміявся. Я подумав – природа немудра і несправедлива.

І ще подумав, що я жорстокий. Тим гірше.

Щодня я спостерігав за нею і щовечора перед сном думав про неї. Якогось ранку я довідався, що один з моїх колег на семінарі накинув на неї оком. Я ковтнув слину: невже він хоче насміятися з дівчини?

Мені негайно захотілось захистити цю дівчину. Я встав з-за столу і запросив її пообідати разом. Я був радий за себе: тепер нещасна не потрапить у лапи підступного зловмисника.

Того вечора я відповідно одягся і пішов на побачення. Заїхав за нею на таксі й запросив у найкращий ресторан міста. І там, майже мимоволі, почав спокушати. Гра мені сподобалась. По суті я чинив добро. Бо жоден інший мужчина не міг би їй дати щастя. Я був сповнений добра і запопадливості. Я п’янів від своєї доброти.

Опівночі відвіз її додому. Вона запропонувала випити останню чарку... Я згодився. Було цікаво. Оскільки і їй було цікаво, то ми перестали грати комедію.

Ми пили, розмовляли. Я дивився на неї, а вона сиділа на студентському ліжку: я запрогнув її. Встиг тільки подумати: “Як жаль, що вона така негарна”.

Хто простяг руку?

Через годину ми вже були в обіймах одне в одного. Наче стався вибух, ніч, як ранок... Стережіться негарних жінок, вони доступні...

Ерік Ларсен: Я так не комплекую, як ви. Для мене Гелена Метернах – прекрасна з першого погляду.

Абель Знорко: Облудний ефект нашого кохання. Мені здавалося, всі мужчины бачать її моїми очима.

Ерік Ларсен (з сумнівом): Мене не влаштовує, що ви нічого не розповіли, як спокусили її.

Абель Знорко: Не я її спокусив, а вона мене. Бо коли мужчина потрапляє у тенета, то жінка у жодному разі не стане його визволяти. *(Згодом. Примружує очі і щиро).* Я був обеззброєний перед нею. Я став немов п’ятирічним, десятирічним, двадцятирічним. Немов без віку. Тільки поруч з нею, у мої сорок років нарешті я пережив дитинство і молодість. Декілька місяців ми прожили, не залишаючи одне одного. Я винаймав помешкання поблизу університету. Моє упадання вона сприймала як гумор. Я її смішив. Я, здавалося, справді почав любити життя, принаймні в її очах. Я приносив їй подарунки. Уперше в житті знав, куди витратити гроші. І вона почала так кохати мене, що я полюбив сам себе!

Ерік Ларсен: Чому ви не одружились?

Абель Знорко (сміється): Для письменника одружитись – це стати ганчіркою, якою витирають пилюку в бібліотеці. *(Згодом).* Я полюблюю короткочасні шаленства, а не тривалі дурощі.

Ерік Ларсен: Тут вам не обійтись одним словом. Навіщо було провокувати розрив? У вас була алергія на щастя?

Абель Знорко: Я дорожив Геленою. Коли ми присягались один одному кохатися “вічно”, я справді бажав, щоб це “вічно” тривало довіку. Я знаю, найпалкіша пристрасть обіцяє вічність, але ця вічність зазвичай швидко минає.

Ерік Ларсен: Ви злякались прохолодності фізичного кохання?

Абель Знорко: Звичайно. Це так само, як обіцянка мати постійно гарячку. Щоб зміцнити наше кохання, я наполіг на розриві.

Ерік Ларсен: Не зовсім розумію.

Абель Знорко: Не розумієте? Наше життя удвох ставало невимовно напруженим: жити одне поруч одного, в одній кімнаті, в одному ліжку – означало жити відокремлено. Ніколи так самотньо я не почувався, як тоді, коли постійно торкався її. Аби втамувати жагу, сильнішу від нашої волі, ненаситну жагу, ми кидались в обійми одне одному. Ми мало не збожеволіли. Ми кохалися і вдень, і вночі, безперервно, очманіло... Хотілося злитися в одне тіло. Будь-яка розлука ставала немов би ампутацією... Коли ми не торкалися одне одного, я вив зі злоби, бився головою об стіни... Коли вона зникала на день, я нидів без неї... Незабаром ми перестали виходити з кімнати, застаючись п’ять місяців в обіймах.

Наше кохання було небезпечне тим, що завдяки їй я відкрив для себе кохання. Чи ви коли-будь відчували жорстокість, приховану в пестоцях? Ми думаємо, буцімто пестоці зближують нас? Навпаки: віддаляють, мучать. Між долонею і шкірою з’являється розрив. У пестоцях кожен дотик породжує біль, біль неможливості справжнього єднання. Пестоці – це непорозуміння між самотністю, яка іде на зближення, і самотністю, спраглої зближення... але цього не досягнеш... що більше ми зближуємось, то далі відступаємо... ми гадаємо, що пестимо тіло, а насправді відкриваємо рану... І ми тулимо одне до одного устами, зубами. Змішуємо слину. Немов два рятувальники чи потопельники, дихаємо одним подихом. Наші серця б’ються в одному ритмі. Я хотів немов прорости в ній, а вона – злитися зі мною. Ми прагнули зітерти,

знищити усе, що роз'єднувало. Нас поривало знепритомніти одне в одному, утворити одне ціле, один монолітний сплав. Але хоч як там ми вили, хоч як дригали ногами, я завжди почувався гостем, а вона – господинею. Я залишався собою, а вона собою. І всупереч цій неспроможності з'єднатися нас живила надія насолоди. Ми відчували, як вона зростає. І в мить, коли, здавалося, ми зливаємось, розчиняємось одне в одному, ось, можливо, нарешті..., надія нас брала приступом і була незборимою.

Спазм. Потім знову спазм. І знову самотність. Яка немічна та насолода, що розводить тіла, що з'єднує. Кохання холодне. Кожен засинав сам, відокремлено, згорнувшись самотньо, відданий на поталу холодові, пустці, тиші, смерті. Нас було двоє. Навіки-віків. І пам'ять фіксувала саме той момент мого відчуття, коли з мого нутра випливала сумна й хмільна гіркота запаху магнолій літнього надвечір'я... Задоволення – це лишень спосіб потрапляти у тенета власної самоти.

Ерік Ларсен: Я дивлюсь на світ іншими очима.

Абель Знорко (*захопений розповіддю*): Ви ніяк не дивитесь. Кохання зникло, настало рабство. Я перестав писати. Думав тільки про неї. Вона була потрібною мені.

Ерік Ларсен: Ви пожертвували нею.

Абель Знорко: Тобто?

Ерік Ларсен: Ви пожертвували нею в ім'я творчості. Ви вчинили убивство.

Абель Знорко: Зовсім ні. Наше кохання зробилося чистішим, змістовнішим, палкішим.

Ерік Ларсен: О! Так? Для вас ідеальна жінка – це та, якої нема?

Абель Знорко (*зацікавлений агресивністю Ларсена*): Спокійніше. Після того, як ми перестали кидатись одне одному в обійми, наш зв'язок сягнув інших обривів. Ми листувалися, говорили про літературу, філософію, мистецтво. Вона коментувала кожну мою сторінку і навіть не щадила мене. На мою думку, Гелена була єдиним щирим критиком, якого я зустрічав. І в моменти депресій, коли я був спустошений, як земля без дощу, вона з'являлася, щоб допомогти, і повертала мені віру.

Ерік Ларсен: Як це практично.

Абель Знорко (*зі ще більшим захватом*): Послухайте, пане журналісте, ви, на мою думку, надто близько берете усе до серця. Ви хотіли почути неофіційні речі. Будь ласка. Я б на вашому місці радів. (*Рішуче*). Якщо секс плутати з коханням, то цей секс стає не чим іншим, як гідотою. І Гелена, і я врешті-решт змогли побороти в собі ті марні пристрасі. (*Думає. Трохи вагається. Витягає листа з кишені*). Ось. Послуга, про яку я хочу вас попросити. Передайте цього листа Гелені Метернах. Нехай прочитає його вголос перед вами.

Ерік Ларсен: Навіщо? Хіба вона перестала читати ваші листи?

Абель Знорко: Послухайте! Зробіть це для мене і не заперечуйте.

Ларсен бере листа. Проте продовжує попередню тему.

Ерік Ларсен: Ні. Не розумію... навіщо я маю нав'язувати вам її відсутність, примушувати вас виконувати...

Абель Знорко (*спокійно*): Меч Трістана.

Ерік Ларсен: Тобто?

Абель Знорко: Меч Трістана. Ви знаєте історію Трістана та Ізольди? Ця легенда теж існує тут на півночі... Двоє закоханих лежать в одному ліжку, завершуючи земне життя. Лежать поруч, а між ними меч Трістана... Ізольда змогла зазнати найвищого щастя тільки завдяки тому, що їх розділяв меч.

Ерік Ларсен: Ви любите не кохання, а біль кохання.

Абель Знорко: Дурниця.

Ерік Ларсен: Гелена вам потрібна, щоб горіти, спалювати себе, плакати... щоб померти, а не жити.

Абель Знорко (*продовжує у стилі Ларсена*): Я страх як хочу померти.

Ерік Ларсен: Ви ж навіть не знаєте, хто вона.

Абель Знорко (*сміється з агресивності Ларсена*): Ви так думаєте!

Ерік Ларсен: Не Гелену ви любите, а безмір власного страждання, дивовижність своєї історії, жах протиприродного розлучення... Вам потрібна не Гелена присутня, а Гелена відсутня. Не та, якою вона є насправді, а та, якою її витворює ваша уява. Ви зробили, як і належало: читачам не потрібно знати про те, що книжка написана з життя. Бо читачі побачили б – знаменитість Абель Знорко – це прищавий пересічний школяр, який страждає п'ятнадцять років, чекаючи на листоношу.

Знорко роззублено дивиться на Ларсена. Він спантелений і словами, і тоном Ларсена, проте силкується засміятися.

Абель Знорко: Що з вами? Це абсолютно безглузда сцена.

Ерік Ларсен: Ви аж ніяк не мали права кидати цю жінку. Залишивши її, ви її зруйнували.

Абель Знорко: Ви справді залізли по вуха в болото! У нас усе було надзвичайне: і пестоці, і розлука. Я нічим не пожертвував. Ми дійшли згоди між собою. Бо інакше... Навіщо їй було погоджуватись, як ви гадаєте?

Ерік Ларсен: Як на мене, то вона, як усі закохані, мала внутрішню predisпозицію до власного нещастя. *(Згодом)*. Вона вас кохала. І дала згоду тільки заради вас. Тільки!

Абель Знорко: Ну, годі!

Ерік Ларсен: Бо про велич Абеля Знорка думали ви обоє – вона і ви.

Знорко вибухає реготом.

Абель Знорко: Але чому це вас так діймає? *(З цікавістю)*. Ви надто переймаєтесь вашою землячкою. Хіба ви добре знаєте Гелену Метернах?

Ерік Ларсен: Дуже добре. *(Згодом)*. Вона моя дружина.

Знорко приголомшений.

Абель Знорко: Тобто?

Ерік Ларсен: Гелена Метернах стала Геленою Ларсен... Ви ж бо знаєте – саме по собі прізвище Ларсен заповнює огріхи творінь...

Знорко спотикається і сідає. Ларсен дивиться на нього з неабиякою цікавістю і певним здивуванням.

Ерік Ларсен: Вип'єте? *(З іронією цитує попередні слова Знорка)*. Келих? Чарку? *(Підспівуючи)*. Ніщо так не допомагає промочити горло, як трунок з льодом.

Силою втискає Зноркові склянку, Знорко підстрибує і приходять до тями.

Абель Знорко: Брехня! Ви вгадали цей шлюб, аби вивести мене з рівноваги! Доведіть це! Доведіть, що ви справді її чоловік...

Ларсен спокійно виймає з гаманця фото.

Ерік Ларсен: Це фото з нашого весілля.

Знорко дивиться на фото і починає гикати. Він зворушений.

Абель Знорко: Я... Я... я її ані разу не бачив після нашого розриву... *(Силувано)*. Яка вона прекрасна...

Потім явно з певною метою переходить від емоційного збудження до буфонадної поривчастої зневаги.

Абель Знорко: Який гротеск... А то ви там у костюмі нареченого?.. А ваша краватка – що на ній таке? Прищепка? Щоб так одягнутися, треба було, аби вам заплатили. А може, вам і заплатили? А що це за літаюча тарілочка над головою Гелени? Капелюшок... Та ні. Це фарс! Бал-маскарад, Свят-вечір. Вам закортіло подуріти. *(Заспокоює себе)*. Ви кепкуєте! Звичайно, ви знали Гелену, але Гелена ось уже п'ятнадцять років живе сама! П'ятнадцять років вона щодня пише мені листи. Вона неодружена. *(Відає фото)*. Дуже цікавий жарт з цим фото.

Тоді Ларсен виймає з гаманця ще один папір.

Ерік Ларсен: Можливо, це свідоцтво про одруження вас переконає? Сьомого квітня дванадцять років тому.

Абель Знорко: Дванадцять...

Знорко читає документ і відає. Він геть розбитий. Нарешті видобуває з себе:

Абель Знорко: І у вас є... діти?

Він боїться відповіді. Ларсен дивиться на нього і відповідає щиро і з болем:

Ерік Ларсен: Немає.

Знорко зітхає. Він радий, що бодай у цьому поталанило. Тоді хапає книжку і несамовито починає гортати сторінки.

Ерік Ларсен: Що з вами?

Абель Знорко: Що вона писала мені Сьомого квітня, дванадцять років тому? Про що говорила в день одруження! *(Знаходить потрібне)*. Листа не було.

Ларсен посміхається. Знорко продовжує.

Абель Знорко: А наступного дня? *(Читає)*. “8 квітня. Моє кохання, я зустріла ранок, думаючи про тебе. Я говорила собі – ми обоє напевно бачимо в один і той самий момент те саме сонце, ту саму землю, і не дивлячись на все це, я не щаслива...” *(З показним гумором)*. Ось як співає молода. Це ж прикро і для вас, і для мене.

Ларсен здвигає раменами. Знорко, виснажений, відкладає книжку.

Абель Знорко: А я! Що я тоді робив? Як я міг нічого не відчувати? Може, я був хворий... *(Роздумує)*. Отже, ви про все знали перш ніж прийти до мене?

Ерік Ларсен: Звичайно. Чому б я тоді просив вас розповісти?

Абель Знорко *(у відчай)*: Чому вона нічого не написала?

Ларсен дивиться на Знорка і відповідає сам за себе і за Знорка, немов читаючи його думки і поділяючи його внутрішнє хвилювання.

Ерік Ларсен: Що врешті-решт ви знаєте про неї? Ви протягом п'яти місяців насолоджувалися її тілом, а тоді кинули. Ви не захотіли стати парою, ви відразу втекли!

Абель Знорко (*незадоволено*): Можете радіти. Бо інакше нічого не залишилось би для вас.

Ерік Ларсен: Кожна людина може закохатися, а от любити...

Абель Знорко (*знову піднесено*): О! Я вас прошу, не порівнюйте ваше нещасне співжиття з нашим п'ятнадцятирічним листуванням. Ми з Геленою постійно думаємо одне про одного... ми щодня пишемо листи одне одному, ми все розповідаємо одне одному.

Ерік Ларсен (*іронічно*): Про все? (*Знорко вражений і змовкає*). Що ви знаєте про Гелену? З листування вона виглядає такою, якою ви хотіли її бачити. Вірною, уважною, скромною, у чеканні, засліпленою вашою геніяльністю. Ну, гаразд, пане міністре облуди, хіба ви не сприймаєте власної брехні?

Абель Знорко: Вона повинна була про це повідомити... вона могла б, зрештою, розказати про шлюб з вами...

Ерік Ларсен: Можливо, не бажала нервувати вас? Не хотіла казати вам, що і без вас життя триває. Не прагнула доповісти, що ви не є незамінним. Уберегти вашу гордість, тобто дев'ять десятих вашої сутності. Вона змушена була визнати: життя можливе і після Абеля Знорка. (*Згодом. Наполягаючи знову з жорстокістю*). І вас не дивує, що, може, порвавши з вами, вона стане вдовою? Ви бодай раз замислювалися над її celibатом?

Абель Знорко: Ні. Наше кохання було несамовитим..., спопеляючим...

Ерік Ларсен: Попіл, що лишився від вас, таки добряче встиг наскакатися.

Абель Знорко: Про що ви?

Ерік Ларсен: Про тих жінок, яких вам привозять на ніч...

Абель Знорко: Не плутайте різні речі. Жодна з тих рожевотремтливих двоніжок ні на йоту не замінить Гелени. Вони мені подобаються такими, якими є. Їх я кидаю через те, що вони не ті, якими б я хотів їх мати. Просто фізіологічна потреба... Я мужчина. Потрібно утихомирювати деякі пульсації.

Ерік Ларсен: А хіба жінки не мають пульсацій?

Знорко, розлючений, звертається до Ларсена.

Абель Знорко: Ви хочете цим сказати, що вона вас вибрала як жеребця? Вийшла за свою половину? За вас? Щодо сексу ви такий, як квашений огірок.

Ерік Ларсен: О! Так? Ви й мужчин знаєте?

Абель Знорко: Я знаю, який мужчина до якої жінки пасує. Видно по ніздрях. Це ніздрі слідчого. Це ніздрі, які мусять наблизитись, які мусять понюхати зблизька. Це ніздрі людини, яка любить погуляти, ніздрі, які прослизануть у щілини, під пахви, під... А ви... ви маєте поважні ніздрі.

Ерік Ларсен: О!

Абель Знорко (*наполягає*): Гелена – найчуттєвіша жінка з-поміж усіх, яких я мав у житті. Навіть не уявляю, як ви її задовольняєте...

Ерік Ларсен (*щиро*): Гелена створена не задля втіх. Ми не часто кохаємось.

Абель Знорко: Ось тобі й маєш!

Ерік Ларсен: Бо вона так хоче. Вона каже, що їй цього не треба.

Абель Знорко: Це просто чемність з її боку, бо в ліжку ви ж тільки спите. Елегантно можна пояснити чоловікові, що він потрібен тільки для того, щоб нагріти постіль, а потім?

Ларсен розсміявся спокійно. Образи Знорка його не роздратували. Видно – Ларсен готовий до випадів Знорка.

Ерік Ларсен: Я починаю розуміти, у чому ваша фальш.

Абель Знорко: Ну! Ну!

Ерік Ларсен: У вульгарності.

Знорко мимоволі падає в крісло. Він, очевидно, визнає правоту Ларсена і, стомлений, міняє тон.

Абель Знорко: Ідіть до біса. У нашій ситуації ми всі в безодні. Якщо я й вибрав життя на цьому острові, то тільки для того, аби уникнути тривіальності.

Ерік Ларсен: Я зовсім не бажаю йти до біса.

Абель Знорко: Чоловік. Дружина. Зраджений коханець. Усе це справді відгонить вульгарністю. У вас у кишені напевне є револьвер.

Ерік Ларсен: Ні. Нема.

Абель Знорко (*зітхає*): А жаль.

Ерік Ларсен: "Гелена – найчуттєвіша жінка"... Але чи ви справді впевнені, що ми говоримо про одну й ту саму жінку? Є дві Гелени: ваша і моя. Чому б вона мала бути незворушним каменем? І коли вона нас обрала, таких різних, то тільки тому, що хотіла бути іншою з кожним із нас. Для вас захоплення, для мене кохання.

Абель Знорко (*саркастично*): Мій бідний хлопче: кохання! Скільки часу ви одружені?

Ерік Ларсен: Дванадцять років.

Абель Знорко: Дванадцять! Це вже не кохання, це – лінощі. За такий час кохання минає, а приходять лінощі. *(Упевнено).* Вам притаманна сила тваринного стада – корови на фермі – будні не знищують перегородок між людьми, а навпаки, зводять невидимі мури, скляні мури, вони ростуть, грубшають, і виникає в'язниця, і там ми бачимо один одного, але не торкаючись. Будні! Прозорі будні! Але ж насправді вони не прозорі. Прекрасне кохання, що звично засинає, прекрасне кохання, що мириться з виснаженням, відразою. О! Прекрасне кохання, сплетене з перевтом, смердючих шкарпеток, пальців у носі і гучного пукання під ковдрою.

Ерік Ларсен: Людина занурюється в ідеали, коли не любить життя.

Абель Знорко: І людина загрузає в житті, коли не любить ідеали.

Ерік Ларсен: Історія, що трапилася з нами, реальна. Ми близькі між собою. Ми щодень розмовляємо, торкаємося одне одного. Спробувавши задовольнити, або, навпаки, розчарувати, ми ризикнули. Ви, наприклад, не виявили відваги – мати дружину.

Абель Знорко: Слабкість! Так, так.

Ерік Ларсен: Відвага! Бути відважним, взяти на себе обов'язок, довіряти. Це відвага перестати бути мрійником, а стати реалістом. Чи знана вам інтимність? Знане тільки відчуття власних сил. Власну силу треба оплакувати. І тому людину слід показати одверто. А ви уникали інтимності, бо ви боялися меж власної сили.

Абель Знорко: Облиште свою філософію, від неї тхне старою шафою.

Ерік Ларсен: Ви належите до тих людей, які люблять, але не бажають учитися.

Абель Знорко: Кохання нічого не вчить.

Ерік Ларсен: Ні. Навпаки. Ваша партнерка...

Знорко підходить до Ларсена. Обпікає поглядом. Нарешті немов збагнув суть.

Абель Знорко: Це через вас вона припинила писати листи? Ви прочитали книжку, розкрили наш зв'язок, влаштували вдома сцену, заборонили далі писати.

Ерік Ларсен *(розгублено):* Думайте що завгодно.

Абель Знорко: Так, так. Збожеволівши від ревнощів, ви погрожували їй і довели до сліз. Я її знаю. Вона ненавидить насильство. Вона не захотіла завдавати болю і відмовилась! Але навіть, якщо вона вирішила припинити писати, то я певен – вона хотіла мене попередити, пояснити... Наші останні листи ви перехопили, правда? Обміркували, як мене морально добивати протягом багатьох місяців. Правда?

Ерік Ларсен: Так. Її листи до вас зараз не надходять, бо я цього не хочу.

Абель Знорко: А мої? Ті, які я посилаю Гелені ось уже чотири місяці? Що з ними? Вона їх отримала? *Ларсен витягає пачку листів.*

Ерік Ларсен: Ось вони.

Знорко кидається до листів.

Абель Знорко: Та їх навіть не розкрито...

Ерік Ларсен: Ви хочете, щоб я їх прочитав?

Знорко немов сп'янів від люті. Бігає по кімнаті і щось гукає.

Абель Знорко: Але навіщо це вам, мильній бульбашці! Ми мали продовжувати спільне життя, листуючись. Якби не ваше втручання!

Ерік Ларсен: Не треба було видавати книжку! Ви, не попередивши Гелені, розкрили перед усіма п'ятнадцять літ інтимності. Зміна імен нічого не дала. Ви все звульгаризували. Огідно. І для чого? Тільки щоб написати книжку? Взяти гроші? Так?

Знорко падає у фотель. Хапається за голову.

Абель Знорко: ...Я... я мав на це причини.

Ерік Ларсен: О! Так?

Абель Знорко: Так. Це стосується мене... і Гелені... Я пояснив усе в останньому листі... якого ви маєте її передати.

Ерік Ларсен *(простягає руку):* Покажіть.

Знорко вагається, але таки витягає листа з кишені. Ларсен вихоплює його. Оглядає. Видно – хоче розкрити. Знорко зупиняє.

Абель Знорко: Лист адресовано не вам.

Ларсен кладе листа до кишені. Знорко, як одержимий, повертається до теми про минуле.

Абель Знорко: Вона описувала мені свої дні, але вас у них не було.

Ерік Ларсен: Бо так виглядала правда. Вона описувала день, проведений з вами, а не зі мною. Мені вона не говорила про дні, проведені з вами. У неї було дві правди. Оце і все: одна для вас, друга для мене.

Абель Знорко: Та, радше, дві брехні.

Ерік Ларсен: Чому ви думаєте, що існує тільки одна Гелена? Хіба ми говоримо про ту саму особу?

Гелена – кохана, захоплена вами – і це правда. Гелена – моя дружина, буденна, – і це теж правда. Ні ви, ні я не знали двох Гелен одночасно.

Абель Знорко (*незадоволено*): Ну тоді, чоловіче Гелени, скажи, що ти його поважаєш!

Ерік Ларсен: Я ніколи не думав, що зможу характеризувати інших мужчин з погляду Гелени.

Знорко здвигає плечем. Він ще досі сердитий. Ларсен підходить до програвача

Ерік Ларсен: Коли я зайшов сьогодні, ви слухали “Загадкові варіації?”

Абель Знорко: Можливо, вам буде цікаво, що я сьогодні з’їв?

Ерік Ларсен: Це її подарунок.

Абель Знорко: Послухайте. Дайте спокій! Ви рогатий і самозакоханий. І так уже в багні. Краще помовчіть.

Ерік Ларсен (*наполягає*): То... вона відкрила для вас цю музику? Знаю, вона.

Абель Знорко: Так. (*Пригадуючи*). Першого дня, коли ми освідчились у коханні, Гелена подарувала мені “Загадкові варіації” Елгара. Вона ніжно усміхнулася й промовила: “Ми освідчились, але хто ми? Кому ти кажеш: я тебе кохаю?”

Ерік Ларсен (*продовжує*): “...А я? Кому я кажу ці слова? Ми не знаємо, кого кохаємо. Ніколи не будемо знати. Дарую тобі цю музику, і ти думатимеш про це”.

Знорко здивовано зиркає на Ларсена.

Абель Знорко: Звідки вам це відомо? У книжці цього немає.

Ерік Ларсен: Першого дня, коли ми освідчились, вона так само сказала мені.

Абель Знорко (*розчаровано*): О!

Ерік Ларсен: Очевидно, у нас двох це єдина спільна річ від неї?

Абель Знорко (*з гіркотою*): Та я не мав часу, як ви, щоб звикнути до цієї думки... Мені неприємний цей поділ майна.

Ларсен підходить до піаніно і починає грати дебют “Загадкових варіацій”.

Ерік Ларсен: “Загадкові варіації” – варіації на мелодію, якої ніде не почувеш... Едвард Елгар, композитор, вважає, що ця мелодія дуже відома, але досі ніхто не зміг її ідентифікувати. Ця мелодія прихована, її треба вловити, вона ледь-ледь вирисовується і зникає, цю мелодію треба виміряти самому, вона загадкова, невловима, така далека, як усміх Гелени. (*Згодом*). Бо жінки – це мелодії для мрій, і ми їх не чуємо. Закохуючись, кого ми кохаємо? Ми ніколи не можемо довідатись.

Абель Знорко (*у собі*). Ніколи... (*Коли Ларсен перестає грати, Знорко раптом запитує*). Скільки цих варіацій?

Ерік Ларсен: Чотирнадцять. Чотирнадцять манер пошуку відсутньої мелодії.

Абель Знорко: І ви гадаєте – нас... чотирнадцятеро?

Ларсен, збентежений, поглядає на Знорка. Той, дивлячись йому просто в очі, вибухає реготом.

Абель Знорко: Я пожартував. (*Ледь стримуючись*). Послухайте. Гадаю – ми все собі сказали. Я тепер знаю – Гелена одружена. І вона це приховувала від мене протягом дванадцяти років. Ну й нехай! Тепер я знаю її чоловіка, особу досить декоративну, апостола спільного життя, поборника вірності. Ну й нехай! Знаю, чому вона перестала писати. Ну й нехай! Наш водевіль треба, мабуть, припинити. ...Подальші перипетії мене не цікавлять. Дякую. (*Хпає книжку і дивиться на неї несамовито*). По суті, я мав більше рації, ніж сам гадав. Я вам сказав: моя книга – фікція, і жінка вигадана... її ніколи не існувало. (*Кидас у камін*). Це найфіктивніший роман, який я коли-будь писав. І я навіть про це не здогадувався.

Ерік Ларсен: Не жалкуйте ні за чим.

Абель Знорко (*з мукою*): Дванадцять років щоденної брехні! Письменником була вона! Яка вигадка! Вона була в думках зі мною, а обідала з вами, спала в одному ліжку з вами! (*Лють наростає*). І бавилася зі мною у берегино щирости. Вдавала із себе непохитну, вимогливу, строгу. Вона дозволяла собі критикувати мене за всіма статтями. А я її слухав, як дитина маму. Який дурень! (*Не стримуючись*). Я утік від людей, бо не хотів бачити, як тріумфує вульгарність. Я відцурався всіх жінок, окрім Гелени. З релігійним благоговінням я прислухався до найменшого її слова. І тепер маєш – вона спокійно дурила мене.

Що ховає її серце блудниці? Що за мерзота керувала нею? Їдьте додому і перекажіть їй – не бажаю її слова чути про неї. Я забираю назад той час, усю увагу, турботи, які віддав їй. Забираю всі думки, якими жив задля неї, усі почуття, якими ділився з нею; забираю все і залишаю одне, за чим я не шкодую – опубліковану кореспонденцію. Бо, по суті, як усі знамениті сучки, вона непоганий письменник.

Ерік Ларсен: Я їй цього не скажу.

Абель Знорко: Скажете, що я зрікаюся книжки! Дарую їй авторське право! Книжка перестала належати мені! Тільки їй! Скажете, що цей її маленький обман, забава, яка тривала дванадцять років, принесе їй мільйони! Скажете – нічого більше не буду з нею ділити, плюю на неї і розтираю у порох.

Ерік Ларсен: Я їй цього не скажу.

Абель Знорко: Та ні, мусите сказати! Скажете, бо ви нещасний чоловічок, песик, готовий схопити будь-яку подачку! Ви прийдете додому, і вона візьме вас в обійми, бо їй аж як хочеться знати про нашу зустріч. Передайте якнайгірші побажання. Скажіть їй, що вона розчавлена муха, що я житиму спокійно, і настане невдовзі день, коли я її забуду геть зовсім. Вона перестала для мене існувати. Вона погасла і відійшла у царство нікчем.

Ерік Ларсен (*не стримуючись*): Досить! Я їй цього не скажу!

Абель Знорко: А то чому?

Ерік Ларсен: Тому що вона померла.

Голос Ларсена відбивається по стінах. Знорко приголомшений, немов отримав удар ножем. Мало не падає. Ларсен, не дивлячись у його бік, тихо продовжує:

Ерік Ларсен: Гелена померла. Агонія тривала три місяці. Для умирання надто багато, а для життя замало.

Абель Знорко слухає з болем. Ларсен сідає за його спиною і говорить.

Ерік Ларсен: Коли лікарі встановили діагноз, вона немов вибухнула. Вона розгнівалася, вирішивши продовжити бій. Але та лють була тільки піною характеру. Наступного дня вона здалася. Більше не вставала з ліжка. Весь час лежала. Дивилася на мене, як покарана дитина. “Не хочу до шпиталю. Нехай лікують удома”. Слово “лікувати” в її устах означало щось зовсім інше, чого вона не могла вимовити і що ніколи уже не вимовить.

Лікарі погодилися. Я сам став шпиталем і медичним персоналом. Дбав тільки про Гелену. Приносив ліки, годував, піклувався про її сон, розповідав різні історії, бавив. Я знав – усе надаремне. То була боротьба з невідворотністю. І тільки так я міг довести своє кохання. Вона сприймала мою турботливу допомогу як щось природне. Вона, здається, й не усвідомлювала, що відбувається.

Найстрашнішим в агонії, пане Знорко, є втрата коханої людини ще до її смерті. Бачиш, як вона маліє в ліжку, зникає під тягарем жаху, ховається у недоступну ні для кого таємницю, поглядом блукає невидимими світами. Гелена була присутня, та водночас перебувала в іншому місці. Мені було боляче, пане Знорко, іноді, коли усі турботи, – відчайдушна форма кохання, – напрапляли тільки на байдужість.

Останніми днями вона перестала навіть розмовляти. Стала такою легкою, що здавалося – лежить, але тільки на поверхні ліжка. Невагома. Як пташка. Нещасна пташка без крил. Щоб нагодувати, я витрачав дві години. Я бувало думав – краще б померла. І мені ставало соромно за такі думки. Вона перебувала між життям і смертю, а я між коханням і ненавистю. Агонія, пане Знорко, деформує усе і всіх.

Одного весняного дня вона померла. Минуло якраз два тижні, відколи сніги почали танути. Дороги вкривало болото. Річка вийшла з берегів. У Новбросніку машини не їздили. І того ранку – світанок був такий, коли вперше пробилася зелень, визирнули жовті квіти, трава потяглася до сонця – вона нарешті заснула навіки.

Того ранку вперше з’явилися жайворонки.

Знорко обіймає Ларсена.

Абель Знорко: Дякую, що ви такі були поруч з нею.

Ерік Ларсен стенає раменами, не виявляючи емоцій.

Абель Знорко (*з болем*): Мені соромно за себе... я... я нічого не зробив для неї.

Ерік Ларсен: Поміляється.

Абель Знорко: Тоді я думав тільки про себе. Траплялося, навіть вибухав проти неї, я думав про книжку... непотрібну...

Ерік Ларсен (*лагідно*): Ні. Вона почувалася добре без вас. Упродовж трьохмісячної агонії вона залишалася для вас Геленою – уважною, розумною, вродливою, пишнотілою і строгою. Вона залишалася для вас тією, якою ви бажали її мати. Вона, відсутня, залишалася у ваших мріях живою, недоторканою. А її мрія була новою. Вона з кожним днем заперечувала тривожну деградацію. Самі не відаючи, ви робили Гелену щасливою... Тепер я знаю – вона мріями і мовчазно линула сюди, до вас...

Абель Знорко: Треба було мене покликати.

Ерік Ларсен: Відразу після похорону я спалив матрац з відбитком її тіла... Викинув її одяг, бо ніщо не могло його замінити... Віддав бідності фотель, де вона любила сидіти... Мені здавалося, що той фотель перестав бути фотелем, а став собакою з благальним поглядом і кликав господиню... Увечері після похорону я відкрив її секретер і знайшов листи – ваші і її чорновикі.

Абель Знорко: Я можу уявити, скільки болю вам це додало!

Ерік Ларсен (*вагається, потім продовжує*): Я був радий, що вона у своєму житті зазнала більшого щастя, ніж я міг їй дати зі свого боку... більше радості, ніж вона отримувала від мене... Мені стало легше від того, що життя повелося з нею не надто жорстоко.

Знорко розчулений почутим.

Ерік Ларсен: Найважчими були її невислані листи... У цих листах вона просить перестати писати, бо ви стали надто потрібним для неї. У цих листах вона кричить криком кохання і самотності. Вона зізнається, що не зможе жити нормальним життям. У цих листах вона дає зрозуміти, що ви єдиний чоловічина її життя... Вона писала їх не для вас, а для себе, а ще менше для мене... Ніхто не повинен був почути її крику...

Не бажаючи нічого чути. Абель Знорко розгублений як мала дитина. Раптом стає немов другом Ларсена.

Абель Знорко: Я... я хочу поїхати з вами до Нобровсніка... з квітами...

Ерік Ларсен (звичайним голосом): Їдьмо.

Абель Знорко: Я з вами.

Ларсен дивиться на проміжок між ними на канані. Таємниче прикладає палець до уст, ніби закликає до тиші.

Ерік Ларсен (тихим голосом). Ви чуєте? (Згодом). Вона, здається, тут. Між нами. Вперше.

Абель Знорко (так само тихим голосом, показуючи на проміжок). Тут?

Ерік Ларсен: Тут.

І цієї миті їх обох об'єднує спомин про Гелену.

Знорко, надзвичайно схвилюваний, протирає очі, оглядається, децю розгублений. Він тремтить.

Абель Знорко: Тільки треба скласти речі...

Ерік Ларсен: Багато не беріть.

Абель Знорко (раптом перелякано): Бо... я уже стільки літ не виїжджаю з острова... я... не знаю, що взяти... що мені потрібно.

Ерік Ларсен (з розумінням): Я можу допомогти?

Абель Знорко: Так, дякую, я непрактичний...

І враз вибухає плачем, як мала дитина.

Абель Знорко: Гелено...

Надривається від плачу. Жаль стискає горло.

Ерік Ларсен (розгублено): Я... я ніколи б не подумав, що ви здатні плакати.

Абель Знорко (очманілий з відчаю). Я ніколи не плакав. Гелено! Гелено! Ні!

Ларсен підходить зі співчуттям до болю Знорка. Хочє заспокоїти. Обіймає за плечі. Знорко поволі й чемно звільняється з обіймів.

Абель Знорко: Пробачте. Я не сприймаю контакту з чоловічинами...

Ларсен із розумінням забирає руки. Підводиться, але Знорко затримує його.

Абель Знорко: Одного разу Гелена сказала мені: "Я хотіла б побачити, як я помираю. Я хотіла б бути присутньою при своїй смерті. Тільки б не пропустити цю мить"... Зрештою, так і сталося.

Ларсен розчулюється.

Абель Знорко: Років з десять тому вона засумнівалася. У її родині всі жінки помирали від раку. Я сам злякався. Я подумав – треба виїхати з острова ... і пожити з нею новим життям... і час порушити цей абсурдний пакт. Протягом кількох тижнів вона не писала. І тоді аналізи показали – пухлина стахла. Гелена перемогла.

Ерік Ларсен: І тоді ви почали давати гроші на медицину. Так?

Абель Знорко: Мені нічого не потрібно. (Признається). Так. Це для неї... (Згодом). І її тривога ще більше, ще інтимніше зріднила нас. Спільний страх зробив нас дорослішими. Але про смерть ми ніколи не говорили.

Ерік Ларсен: Їй було надзвичайно приємно від того, що ви її кохали так, ніби ви обоє безсмертні. Ваше кохання мало щось по-дитячому безтурботне. Я, наприклад, протилежність. Я завжди кохав, як стара людина. (Абель Знорко чемно усміхається. Ларсен продовжує). Моє кохання неспокійне. І так завжди було. Коли Гелена спотикалася, то мені здавалося – вона ось-ось розламається. Коли у неї з носа йшла кров, вона немов порожніла. Коли вона кашляла – помирала. А скільки разів вона сміялася з мене, з моїх тривог! Я її кохав якось відчайдушно, мовби людину тимчасову, ефемерну, яку хтось намагався забрати геть. Ніколи я її не кохав безтурботним коханням. (Згодом). Я мав рацію.

Абель Знорко (щиро і звичайним голосом). Я радий, що ви такий. Я не зміг би бути таким, як ви. (Безгучно). Я належу до типу тих особливо зарозумілих людей, яких інші слухаються й шанують. Здається, аби позбутися турбот життя, я вигадав для себе культ літератури. Це була втеча від життєвих турбот. Коли писав, то почувався героєм. А в реальному житті не знаю, чи зміг би наважитися визволити кролика з пастки. Я не хотів жити реальним життям, хотів лише його описувати, вигадувати, керувати ним, підноситися над ним сидячи тут посередині цього острова. Я не хотів жити у даному мені часовому вимірі. Я був надто гордим. Тим більше не хотів жити в часі, відведеному для інших. Ні, я вигадував свій час. Регулятором став пісковий годинник літератури. Марнота марнот! Світ живе своїм життям – трава росте,

діти помирають – а я став лавреатом Нобелівської премії. Ніби я пророк, ніби маю силу змінити природний стан речей. Ви, наприклад, загублений серед гущавини речей. А я непотріб, який приносять у жертву. (*Знорко встас і питає якось розгублено*). Що мені взяти з собою?

Ерік Ларсен: Я зберу ваші речі в дорогу.

Абель Знорко: Гарзд... Трохи незручно, але... так, дякую. (*Показує на сусідню кімнату*). Там. Беріть, що вважаєте за потрібне.

Ларсен усміхається. Іде до сусідньої кімнати.

Ерік Ларсен (з-за куліс): Я не думав, що ви могли так відстати від життя.

Абель Знорко (ніби легковажно): Я навіть не застеляю ліжко і не складаю серветок.

Ерік Ларсен (з-за куліс): А посуд маєте?

Абель Знорко (ледь усміхається): Слиною! Я тільки наказую. Щоранку сюди приходять служниці. Вона все робить. Якби не була така негарна, то можна було б подумати, що то фея.

Заходить Ларсен, тримає кілька сорочок, кладе їх на канапу.

Ерік Ларсен: Яку беремо сорочку – голубу чи білу? (*Знорко не знає, що відповісти. Ларсен показує голубу*). Переконалий, у ній буде якнайпристойніше. Підкреслить колір ваших очей.

Абель Знорко (зняковіло): О...

Ерік Ларсен (виходить з-за куліс, природним голосом): Гелена була такою, як ви. Протилежність до типу жінки домашнього вогнища. Я сам усім займався.

Абель Знорко: Знаю. За п'ять місяців спільного з нею життя назбиралося стільки білизни до прання, що в пошуках чистого рушника треба було ходити з мапою і компасом... Ми рухалися, як пара спелеологів... (*Стає перед дзеркалом. Приглядається, чи сорочка пасує. Каже до себе*). Так. Справді. Пасує.

Ерік Ларсен (висуває голову): Труси чи кальсони?

Абель Знорко (шокований тривіальним питанням): Не смішіть.

Ерік Ларсен: Мушу знати: труси чи кальсони?

Абель Знорко: Я таких слів не вживаю. Вони... непристойні.

Ерік Ларсен (здивований): Труси? Кальсони?

Абель Знорко: Не витримаю! Послухайте: труси – коротка спідня білизна, а кальсони – довга...

Ерік Ларсен (сміється): Але я не знаю, що брати...

Абель Знорко (незадоволено): Те, що довге.

Ларсен вносить гору білизни і кладе на канапу.

Ерік Ларсен: Ось вам. Я відібрав найпотрібніше. Вісім пар шарпеток, дві пари штанів, два светри і вісім отих "довгих".

Абель Знорко (зняковіло): Так, так. Дуже добре. Дякую. (*Роздратований простотою, з якою Ларсен складає речі у торбу*). Але... Знаєте, я поїду на день-два, а не на тиждень...

Ерік Ларсен: О! Жаль, коли поїдете на такий короткий час. Там переконаєтесь – вам буде добре вдома...

Абель Знорко (автоматично): ... вдома...

Ерік Ларсен: Мені справді буде приємно прийняти вас у себе. Після того, як...

Абель Знорко: ...після того, як...

Знорка непокоїть радість Ларсена. Підходить до нього, стурбований, і відкашлює.

Абель Знорко: Послухайте... Не треба непорозумінь... Я дуже ціную ваше ставлення до Гелени... Я вдячний... але повинно бути зрозуміло – я їду... до Гелени, а не до вас.

Ерік Ларсен: Але ж я так це і сприймаю...

Абель Знорко: Ви повинні усвідомити, що по суті ми ніколи не станемо... друзями. Ви повинні збагнути, що я хочу сказати.

Ерік Ларсен: Розумію. (*Ціком природно*). Де мило, зубна щітка і паста?

Абель Знорко (збентежений, роздратований): Облиште. Я сам складу свої речі.

Виходить Ларсен, залишений на самоті, підходить до програвача. Пускає "Загадкові варіації". Знорко повертається. Зупиняє музику.

Абель Знорко: Пробачте, але... Я не звик ділитися цією музикою. І до речі, взагалі нічим не бажаю ділитися.

Ерік Ларсен: Звичайно. Хочу вас про щось запитати: коли ви спите з жінками, ви залишаєте світло чи гасите його?

Абель Знорко: Ваше питання позбавлене глузду.

Ерік Ларсен: Будь-ласка, скажіть...

Абель Знорко: Гашу.

Ерік Ларсен (усміхається): Я так і думав. Ще одне – це вже останнє – ще одне цікавить мене. (*Знорко змушений погодитись*). Ви спали з близькою товаришкою?

Абель Знорко: Ви збожеволіли.

Ерік Ларсен: Я серйозно. Ви спали з близькою товаришкою?

Абель Знорко: У мене немає товаришок.

Ерік Ларсен: Прошу відповісти.

Абель Знорко: Для чого це вам?

Ерік Ларсен: Ваша відповідь!

Абель Знорко: Ні!

Ерік Ларсен: Гелена – була моєю найближчою товаришкою. У моє життя вона увійшла крізь двері сміху, розмов, признань, і все це незабаром стало звичним. Я ділився своїми душевними переживаннями. Вона сміялася з них, давала поради... Ми жили немов у гостях один в одного. І одного дня збагнули: ми – чоловік і жінка. Я спав з найближчою подругою. З нею було не так, як з іншими жінками. При світлі. Бо втіха набуває свого характерного обличчя.

Абель Знорко (роздратовано): Ідіот! Секс набагато більше дає, якщо заплющити очі.

Ерік Ларсен: Ідіоте! Любов набагато більше дає, якщо розплющити очі. У мене своя думка. Ми з Геленою...

Абель Знорко (впевнено): Мені це нецікаво. *(Раптом ніби пригадавши щось дуже важливе).* Ерік... “друг Ерік”... О, то ви той Ерік, про якого вона колись давно писала...

Ерік Ларсен: І перестала писати про нього дванадцять років тому... Тоді, коли ми побралися...

Абель Знорко: Але ви не були журналістом!

Ерік Ларсен: Я був учителем музики. Я й досі учитель музики. “Нобровніцької Газети” не існує. Я її вигадав, щоб мати привід прийти на зустріч. Ви справді наївна людина. І, здається, нетерпляча.

Дивляться один на одного. Мовчать про спільний біль. Знорко складає речі і розриває мовчанку.

Абель Знорко: Ходімо. Скоро паром. *(Вдивляється у рожево-фіолетові сутінки бухти).* Як я не хочу їхати! Саме сьогодні перехід дня у ніч. Це перші сутінки за останніх шість місяців. І останні з минулого року. Треба ж було вам прийти саме у цей момент... *(Запитус незвично).* Коли саме вона померла?

Ларсен чує запитання, але не відповідає.

Абель Знорко: Я питаю, якого дня померла Гелена.

Ерік Ларсен: То був вівторок. Вівторок, 21 березня.

Абель Знорко (пригадує): А, так! Ви казали, що сталося це навесні. Так.

Ерік Ларсен (з жалем): Весняного дня... десять років тому.

Знорко спершу не усвідомлює, але потім зупиняється, немов від удару, і пильно дивиться на Ларсена.

Ерік Ларсен: З Геленою ми прожили тільки два роки. Після похорону я взявся прибирати кімнату і натрапив на листи... від вас... Побачив також листи, які вона писала у перші дні хвороби, але не вислала. Я розкрив ваше кохання – яким воно було і яким стало... Мені так бракувало Гелени... І того ж вечора я ... я взяв ручку і написав до вас листа. Я вмію наслідувати почерки. І особливо її. Вона, до речі, дуже не любила цього.

Абель Знорко (сухо): То це ви?

Ерік Ларсен: Так, десять років. По декілька листів на тиждень. Майже щодня.

Знорко спантеличений, падає на канапу.

Ерік Ларсен: Я розумію, що нема мені прощення...

Знорко мовчить. Ларсен дивиться на нього з жалем.

Ерік Ларсен: Я боровся, щоб вона не померла. І жила вона доти, доки я отримував листи від вас. Читаючи їх, вона почувала себе щасливою. І ви теж, отримуючи її листи, були щасливим. А я був щасливий між вами. Ви щойно слушно сказали: нам потрібна брехня. Бо життям ми завдячуємо мертвим.

Довга пауза. Знорко раптом хапає книжку. Розгортає і починає читати.

Абель Знорко: “Цілую твої уста, особливо нижню, таку чутливу губу. У коханні саме вона розбухає...”
То ви так писали?

Ерік Ларсен: Не треба. Неприємно!

Абель Знорко: То це ви писали?!

Ерік Ларсен: Я... я брав з попередніх листів... Я... я спирався на зразки...

Абель Знорко: А... “Я пещу твої стегна, вгорі посередині, там завжди гаряче, там трепет, від якого тужавіє усі тіло...”

Ерік Ларсен (невдоволений, награно наївно): Такі мої відчуття. А у вас які?

Знорко виструнчується, погрозливо зиркає. Ларсен немов зламався. Знорко стрясє рушницю і підходить до Ларсена.

Абель Знорко: Ідіть. Геть... геть... І утікайте, чимдуж біжіть... Цього разу стрілятиму не у двері.

Ларсен дивиться на Знорка і не здигається.

Ерік Ларсен: Мені наплювати. Чому ви опублікували листування?

Ларсен пильно дивиться на Знорка. Кожен стоїть незворушно. І раптом Ларсен хапає рушницю і вириває з рук Знорка. Міцно стискає її.

Ерік Ларсен: Я приїхав, аби отримати відповідь на це одне-єдине питання. Я знав мету свого приїзду. Чому ви опублікували листування з Геленою? Чому?

Абель Знорко: Це вас не обходить.

Ерік Ларсен: Обходить. Протягом десяти років я знав геть усе чисто про вас і тримав Гелену при житті. Опублікувавши листування, ви вбили Гелену. Вбили! Якби книжка не вийшла, то я продовжував би писати вам аж до моєї смерти.

Ларсен раптом повертає гвинтівку, втиснувши її до рук Зноркові. Знорко знову набирає вигляду володаря ситуації, але не здатен збагнути її.

Ерік Ларсен: Мені абсолютно байдужа моя смерть. Але перш ніж ви мене застрелите, скажіть – чому? Знорко не відповідає. Ларсен говорить немов заворожуючи.

Ерік Ларсен: Абель Знорко, Гелена – це я. Упродовж десяти років ми любимо один одного через Гелену. Ми говоримо один одному слова, пов'язані з Геленою. Опублікувавши книжку, ви вбили Гелену. Що трапилося?

Абель Знорко (раптом ослаблений): Відповідь тут. *(Опускає рушницю і показує листа; Ларсен забирає його і кладе в кишеню).* В останньому листі. Його я й просив передати їй.

Ларсен виймає лист.

Абель Знорко (інстинктивно): Ні. Лист не вам адресовано...

Ларсен сумно усміхається. Знорко, так само сумний, відкладає рушницю вбік. Ларсен розкриває конверт і читає. У цей момент Знорко, немов крізь сон, пояснює.

Абель Знорко: Я дуже налякався. Дуже. Захотів побачити Гелену. Вона відмовила.

Ерік Ларсен: Такою була угода.

Абель Знорко: Такою була угода.

Ларсен дочитує і складає листа. Дивиться на Знорка з ледь помітною ніжністю.

Ерік Ларсен (лагідно): Треба було сказати правду. Просто правду. Я був би приїхав... А не провокувати публікацією.

Абель Знорко (у відчай): Але мені від вас нічого не треба! Я вас не провокував і не хочу вас бачити! *(Падає на канапу).* Коли мій лікар сказав – у вас сидить “краб”, який вас пожирає поступово, – я відмовився від лікування. Я запрагнув одного – побачити ще раз Гелену, та не казати їй, що це востаннє. Вона відмовилась приїхати, нагадуючи про угоду між нами. Залишилось одне: спровокувати її. Крім цього, коли до мене з'явився видавець, то я знав, що ризикую усім. Я віддав йому пакет листів і сказав: ось новий роман. Він відразу його видав. Я чекав реакції Гелени, чекав її люті, її негайної появи тут, її... Але нічого не відбулося.

Ерік Ларсен: Де той ваш “краб”?

Абель Знорко: У легенях... як у неї...

Ларсен безнадійно махає рукою.

Ерік Ларсен: Я заздрю – ви так близько до неї... і можливо помрете, як вона.

Абель Знорко: Не думаю, що це станеться невдовзі. Аналізи повторили. Розсмоктується.

Ерік Ларсен (з сумнівом): Справді?

Абель Знорко: Справді. *(Гірко усміхається).* Я належу до тих трупів, що їх ховають неодноразово.

Ерік Ларсен: Справді?

Знорко не відповідає. Ларсен підходить тихо, кладе йому руку на плече. Знорко відчуває полегшу.

Абель Знорко (тихо, без роздуму): Нехай там що, я не боюсь померти ... але дай Боже ще писати. *(Згодом).* Зрештою, я завжди казав: життя – це тільки обман. Нас привели на світ без нашої згоди. І заберуть з життя помимо нашої волі. Досягнувши в житті чогось, відразу це щось втрачаємо. Любимо тільки привиди, а інших сприймаємо як загадки, які не можемо розгадати. *(З болючим сміхом).* Я подумав – коли помру, напнуться вітрила, важкі, товсті, як спідниці, бо хотілось на якусь одну мить побачити правду і її голі стегна. Тоді можна вмирати.

Ерік Ларсен: Я буду поруч з вами.

Знорко виструнчується і суворо дивиться на Ларсена.

Абель Знорко: Ні. А тепер ідіть геть. Звичайно, я не поїду до Нобровсніка. Поїду, але не з вами. Носитиму жалобу за Геленою тут.

Ларсен розуміє, що не переконає Знорка. Збирає свої речі і хоче йти. Кидає погляд на Знорка. Даремно. Той роззублений. Залишившись сам, спотикається, сідає немов інстинктивно за піаніно. Починає грати “Загадкові варіації”. За декілька хвилин Ларсен повертається, імітуючи ритм музики. Підходить до Знорка і промовляє ніжно.

Ерік Ларсен: Знаєте – коли її поховали десять років тому, я подумав – разом з Геленою ховають наше кохання. І тут виринули ви, а з вами й вона. І я збагнув – земля перестала бути пусткою.

Абель Знорко: Земля створена для мене.

Ерік Ларсен: Що таке взаємне кохання? Дві мрії, що випадково стають спільними. Щасливе непорозуміння і, звичайно, непорозуміння обопільне... Хіба ми не спроможні спілкуватися через мрії?

Абель Знорко: Жаль. У моїх мріях була своя сексуальність.

Ерік Ларсен: Щодо мене, то я зрозумів за ці останні десять років – кохання не має статі.

Абель Знорко: Геть звідси!

Ерік Ларсен (*слухає і відповідає*): Геть звідси.

Іде до дверей. Зупиняється.

Ерік Ларсен: Своїм життям ми завдячуємо мертвим. Але також і живим.

Абель Знорко: Геть звідси!

Ерік Ларсен (*у відповідь*): Геть звідси.

Ларсен дивиться у вікно. Насувається ніч. Раптом його починає трясти. Глядач повинен зрозуміти, що протягом багатьох місяців його гнітить самотність.

Ерік Ларсен (*немов сам до себе*): Спочатку я тебе, Абеле Знорко, не любив. Ти був посередністю, зухвалістю, амбітністю. Ти змарнував більше часу на позу геніяльності, ніж на справжній прояв геніяльності. Я писав лише, щоб зберегти Гелену. І, крім цього, серед твоїх вад я зауважив єдиний проблиск, маленьке полум'я свічки – тремтливе, тендітне, страшне – страх. (*Підходить ближче*). Абеле Знорко, тільки страх, страх за життя, якого ти так і не мав; за кохання, якого ти уникав, за жінок, з якими ти мав тільки ліжко. Ти заховався у книжках і на цьому острові. Тому й став великим письменником. І кожен читач пізнає себе у тобі: твій страх ще більший, аніж в інших людей. У тобі все надміру – люті і кохання, егоїзм і ніжність, глупота й мудрість. Усе бурхливе, різке, загострене. Дикий ліс, де можна заблукати, загубитися. Така твоя реальність. (*Згодом*). Реальність. (*Згодом, сором 'язливо*). Ви мені потрібні.

Здалеку долітає гудок парому. Це сигнал для пасажирів.

Абель Знорко: Геть звідси.

Ерік Ларсен (*переконано*): Геть звідси. (*Однак не наважується іти геть*). Що будете робити?

Абель Знорко: Старітися. Тільки познайомився з вами, як відчув потребу старітися.

Ерік Ларсен: Ні. Не ви.

Абель Знорко: Старітися спокійно, безтурботно, без дітей. Так багато грошей. І надаремно. Я, шановний, стану круглим ідіотом, щасливим ідіотом. Я ні в що не вірю. Чекаю від життя одного – щоб шлунок добре перетравлював, а я міцно спав. Порожнеча, Еріку Ларсене, порожнеча. Завдяки вам. Дякую. Прощавайте.

Ларсен дивиться у вікно. Глибока ніч. Здрігається.

Ерік Ларсен: Ніч... холодно... (*Згодом*). Прощавайте, Абеле Знорко.

Тремтить і немов змалів. Паром подає гудок. Ларсен виходить. Абель Знорко знову сам. Роздумує, а тоді раптом виходить через двері в глибині сцени.

Чути два постріли. Тиша. Хтось біжить.

Вбігає Ларсен. Він щасливо усміхається, немов сталося щось довгождане. Увіходить Абель Знорко, сумний, з рушницею в руці. Дивиться на Ларсена. Мовчить.

Ерік Ларсен (*у добромu настрої*): Двері треба помінати. Їх розстріляно.

Абель Знорко (*сором 'язливо*): Я хотів сказати...

Ерік Ларсен: Так?

Абель Знорко: Я... я вам напишу.

К і н е ц ь